

vragen of beweringen wordt de toeschouwer gedwongen zich te positioneren in de verhouding 'victim / perpetrator / bystander'.

Het dogmatische denken van deze ik-persoon vertolkt Isabelle Huppert in de Franse versie als een dreunende, eentonige stem. Met die schijnbare neutraliteit legt ze een veelkleurigheid aan emoties en gevoelens bloot. Omwille van de fundamentele ontgoocheling in de mensheid heeft haar personage elke zin tot verder engagement verloren. Het heeft zich teruggetrokken in een indringende stem waarin haar wanhoop, haar woede, verzet en verslagenheid weergalmen. Even ongrijpbaar en fascinerend als de schrijftuur van Kane toont Huppert ons een geïmplodeerd personage dat vanuit de leegte haar gevecht tegen het onherroepelijke beschrijft. De vormloze toestand van het personage - de actrice staat 110 minuten quasi onbeweeglijk in het midden van de lege scène - neemt ongemerkt alle vormen en vervormingen van haar eigen gedachtekronkels aan. Door een minimaal maar minutieus aangewend lichtconcept, dat voornamelijk de indeling van de verschillende fragmenten weerspiegelt, wordt de actrice als het ware doorzichtig. Het licht op haar bleke huid lijkt van binnenuit te komen en staat in schril contrast met de eigenlijke innerlijke toestand van het personage dat langzaam uitdooft. Door de langdurige focus op de actrice wordt de eendimensionale contour op het netvlies van de toeschouwer gebrand. Maar tegelijk deformeert het licht het lichaam van de actrice continu en onopgemerkt tot statische verkrampingen. Enkel haar trillende vingers verraden nog de tintelingen van een warmbloedig hart dat in het koude bad van haar ontgoochelingen is terechtgekomen. De veruitwendiging van die innerlijke toestand wordt aldus door weinig of niets geforceerd, maar wint daardoor des te meer aan kracht.

In de coproductie van de Berlijnse Schaubühne en het Schauspielhaus

Zürich gaat Falk Richter veeleer op zoek naar de ontrafeling van het fenomeen van de psychose. Kane had een gelijkaardig systeem zelf al toegepast in haar teksten *Phaedra's Love* en *Crave*. In het eerste stuk zijn de personages Hippolytus en Phaedra elkaars onverzoeerbare tegengestelden in hun omgang met gevoelens (extreme overgave tegenover extreem cynisme). Kane probeert daarmee de innerlijke tweestrijd van de mens bloot te leggen. In *Crave* laat ze vier ongedefinieerde stemmen, aangeduid met A, B, C en M, met elkaar een gesprek voeren en laat ze zo slechts één stem horen, vol verlangen naar - en angst voor - de ander en de dood. In 4.48 *Psychosis* vervaagt ze de grenzen tussen mogelijke personages nog meer en laat ze de keuze over aan de vertolker. Falk Richter heeft ervoor gekozen om de psychologie van het ik-personage op te splitsen in vier verschillende deelpersoonlijkheden (gespeeld door drie actrices en een acteur). Hij lijkt zo de verschillende verwerkingen van emoties en angsten te willen weergeven. Je ziet hoe de personages afwisselend onverschillig, van zich afbijtend en teneergeslagen omgaan met hun gedachten, hun constataties en hun zelfmoordbesluit. Een bepaald verwerkingsproces wordt niet specifiek aan één bepaalde acteur toegewezen, waardoor de acteurs zich vrijer kunnen bewegen tussen de verschillende gelaagdheden van het ik-personage. En toch blijft de oorspronkelijke verdeling onder de acteurs daarbij nog te zichtbaar aanwezig.

De vier personages bevinden zich in een donkere, wachtkamerachtige ruimte die ingedeeld wordt door grote beweegbare kaders. Ondanks de openheid zitten ze gevangen in een web van structuur en ordening waar ze tegen vechten en die ze proberen open te breken. Het decor veruiterlijkt de denkpatronen en de rationele orde van het bewustzijn. In deze klaarheid springen de irrationele gedachtekronkels, vage herinneringen en flarden logische redeneringen alle kanten op. Die ruimte lijkt tegelijk de wachtkamer van de eigen dood. Wie

er zich in waagt, zit gevangen in het psychotische labyrint van een doemdenkende logica die bij Kane slechts één uitweg kent: zelfdoding. Twee van de kaders in de ruimte zijn voor een projectie opgevuld met glas. Associatieve videobeelden tonen er complexe microscopische structuren die eveneens de ondoorgroendelijke structuur van het denken lijken weer te geven. Op het einde van het stuk worden die beelden nog explicieter en een collage van middelen om zelfmoord te plegen flitst in sneltempo voorbij.

Richters poging om de typografie van het theatergedicht van Kane weer te geven aan de hand van de ontdubelde ik-persoonlijkheid lijkt in het begin nog een verdienstelijke optie. Maar al gauw staan de beperkingen van zijn regiekeuze de diepgang van Kane in de weg. De doordachte, maar rationele keuze volgt te zeer een letterlijke interpretatie van wat zich innerlijk afspeelt. De vier personages zijn, als psychologische studieobjecten, slechts instrumenten van de tekst. Die afstand doodt elke hunkerende menselijkheid waar het wegwijnende ik-personage vol van is. Het zijn de geprojecteerde beelden die bij Richter uiteindelijk de zelfmoord moeten aankondigen, omdat de personages zelf in hun toestand, hun *state of being*, vastzitten.

Bij Claude Régy en Isabelle Huppert voel je daarentegen van bij het begin hoe het personage langzaam maar fataal wegzinkt in haar psychose. De beklemming van de onvermijdelijke neerwaartse spiraal in de laatste zinnen 'watch me vanish / watch me / vanish / watch me / watch me / watch' is in de Franse versie van bij aanvang continu onderhuids voelbaar. Régy en Huppert zijn er in hun interpretatie in geslaagd de irrationaliteit weer te geven van de innerlijke strijd tussen het leven en het niet meer kunnen leven ('I do not want to die / I do not want to live'). Waar Falk Richter met zijn acteurs te zeer op zoek gaat naar het contrast tussen de structuur en de chaos in de menselijke psychologie, slaagt Isabelle

Huppert er meesterlijk in die bevreemdende schizofrenie te belichamen. De Duitse versie probeert de metafoor van het stuk uit te beelden, de actrice in de Franse versie is die metafoor.

Het hoofdpersonage in 4.48 *Psychosis* beweert een spoor te willen achterlaten 'more permanent than myself'. Sarah Kane heeft met dit stuk (en al haar vorige werken) blijkbaar ook zo'n spoor willen achterlaten. Vier jaar na haar dood wordt dit stuk over de allesvernietigende hunkering naar onvoorwaardelijke liefde en naar het compromisloze leven nog steeds tot ver buiten de Europese grenzen gespeeld. En het trekt nog steeds volle zalen. 'Ze zullen van mij houden omwille van wat mij kapot maakt', laat Kane haar ik-personage zeggen. Een uitspraak die beklijft, zeker wanneer Isabelle Huppert ook bij het groeten verstart in een confronterende, ingetogen stilte met nauwelijks een glimlach voor het applaus dat ze in Kanes plaats in ontvangst neemt.

Matthias Dusesoi

1 Dirk van Bastelaere in *Cleansed/Crave*, maandbrochure april-mei 2000, de bottelarij/KVS.

2 *Crave*, tekstboekje, uitgegeven door de bottelarij, Brussel, 2000.

4.48 PSYCHOSIS

TEKST Sarah Kane
REGIE Falk Richter
SPEL Bibiana Beglau, Jule Böwe, Sylvana Krappatsch, Kay Bartholomäus Schulze
ENSCENERING EN KOSTUUMS Katrin Hoffmann
MUZIEK Malte Beckenbach
VIDEO Martin Rottenkolber
LICHT Carsten Sander
CO-PRODUCTIE Schaubühne am Lehniner Platz (Berlijn) / Schauspielhaus Zürich
PREMIERE 3 december 2001

Voor de voorstelling van Régy/Huppert: zie pag. 52